

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра англійської мови

**ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА НАВЧАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

МАТЕРІАЛИ

**ІІІ-го науково-методичного семінару
(Київ, 27 березня 2015 року)**

Київ – 2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра англійської мови

**ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА НАВЧАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

МАТЕРІАЛИ
ІII-го науково-методичного семінару
(Київ, 27 березня 2015 року)

Київ – 2015

ЗМІСТ

Кнодель Л. В. ІДЕАЛ ПЕДАГОГА В СУЧASNІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ	7
Ольшанський Д. В. ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ІНШОМОВНОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	14
Скуратівська Г. С. ЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛІЙСЬКОГО ПИСЕМНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО СПЛКУВАННЯ	21
Чернігівська Н. С. НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ БАГАТОПРОФІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	29
Солдатова Л. П. ОПТИМАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ «МОВИ ПЕРВИННОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ» ПРИ НАВЧАННІ «МОВИ ВТОРИННОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ» У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	36
Громова Н. С. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	42
Поліщук Н. П. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕКСТУАЛЬНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	50
Сергєєва О. П. ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК КЛЮЧ ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ У ЧАС ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН	55

Поліщук Н. П.

кандидат філологічних
наук, доцент, доцент
кафедри англійської мови
Гуманітарного
інституту Київського
університету імені
Бориса Грінченка

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТЕКСТУАЛЬНОЇ ЛІНГВІСТИКИ В КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Мовна діяльність - одна із суттєвих компонентів життя людського суспільства, в якому колективне матеріальне виробництво знаходить своє відображення у свідомості і, відповідно, в мові як в його матеріальній основі. Комунація в своїй основі є не що інше, як перенесення інформації в людському колективі, а отже, в результаті - реалізація суспільного характеру свідомості.

Спілкування не може бути конгломератом будь яких ізольованих висловлювань, воно передбачає насамперед системність, засновану на системності знань людини про світ і усвідомлення цих знань в процесі.

Лінгвістика тексту як галузь мовознавства розглядає будову тексту, творення та його конструктивні елементи з точки зору формальної і змістової структури формування його смислу. Таким чином текст отримує нове тлумачення відповідно до завдань, які ставить перед собою лінгвістика тексту, що робить його предметом особливого вивчення.

Вивчення тексту зумовлене прагненням пояснити мову як глобальне явище з точки зору сучасного мовознавства, як цілісний засіб комунікації, глибше вивчити зв'язки мови з різними особистими сторонами людської діяльності, реалізованими через текст. Цей інтерес пояснюється також прагненням за допомогою тексту пізнати буття мови, вічно живого і багатогранного, осягнути ті його закономірності, які розкриваються тільки при функціонуванні мовних одиниць у відрізках, більших, ніж речення. При цьому предметом розгляду є одна з основних функцій мови - функція створення тексту.

Мета даної роботи - комплексне вивчення закономірностей породження та сприйняття мовленневого повідомлення (тексту). Слід враховувати специфіку психолінгвістичного підходу, що полягає в розгляданні тексту як

одиниці комунікації, як продукту мовлення, детермінованого потребам спілкування. Звісно, що в процесі спілкування один з учасників намагається певним чином змінити поведінку або стан іншого. Зміна поведінки полягається в тому, що партнер по комунікації виконує будь яку не мовленнєву дію або відтворює відповідне мовленнєве повідомлення. Зміна стану передбачає зміну відношення суб'єкту до будь якого об'єкта або явища, що в свою чергу може привести до зміни поведінки. Таким чином, об'єктивно, тобто незалежно від суб'єктів мовленнєвої діяльності умови комунікації потребують, щоб мовленнєвий текст, що являється основною одиницею спілкування, чинив певний вплив.

Слід зазначити що, текст є цілісною знаковою формою організації мовлення. Існують наступні визначення тексту: 1) текст як змістовна послідовність, закінчена та правильно оформлена, 2) деяка загальна модель групи текстів, 3) послідовність висловлювань, що належить одному учаснику комунікації, 4) письмове по формі мовлення.

Виділяють наявність чотирьох концепцій тексту: результативно-статичну (текст як інформація, відчужена від свого носія у вигляді послідовності висловлювань, об'єднаних смысловими зв'язками); процесуальну у відношенні до свого виробника (текст як реалізація мовленнєвої здатності індивідуума); каузальну (текст як продукт активної мовленнєвої діяльності людини); стратифікаційну (текст як найвищий рівень мовної системи). У зв'язку з комунікативною переорієнтацією лінгвістики тексту, текст визначається одночасно як посередник, засіб, процес і мета комунікації. Текст розглядається як мовленнєвий акт або ряд пов'язаних мовних актів, які здійснюються індивідом в певній ситуації. Комунікативно-орієнтовані дефініції тексту описують його або як відокремлений компонент комунікації, серединний елемент схеми комунікативного акту, або як невід'ємний від комунікативного процесу, як такий, що характеризує комунікативністю предметно-заковий стан системи комунікації.

В цілому текст розглядається як вища комунікативна одиниця, яка тяжіє до смыслової замкнутості і закінченості, констатуючукою ознакою якості є «осмыслена єдність» [5, 28].

Також текст розглядається як цілісна, замкнена вища комунікативна одиниця, де основною констатуюкою ознакою тексту є зв'язність -семантична, яка є обов'язково, і формальна, яка може експлікувати семантичну застосуванням граматичних і лексичних засобів мови. Поняття тексту розглядається наступним чином: « . . . Текст - ідеальна вища комунікативна одиниця, що тяжіє до смыслової замкненості і закінченості, констатуючукою

ознакою якої є зв'язність, що виявляється кожного разу в інших параметрах, на різних рівнях тексту і в різній сукупності зв'язків» [3, 28].

Необхідно визнати той факт, що вихідним пунктом як в реальному функціонуванні, так і в лінгвістичному дослідженні є та мовна одиниця, яка виступає в комунікації як відносно завершений відрізок спілкування - як одиниця, структурована і організована за визначеними правилами, що несе когнітивне, інформаційне, психологічне та соціальне навантаження спілкування. Цією одиницею є текст.

Дослідники тексту і комунікації, залучаючи у коло своїх розробок потенціал психолінгвістики, семіотики, герменевтики, етнолінгвістики, філософії, логіки, когнітивної науки тощо, все більше зближують сфери своїх інтересів, знаходячи нові точки зіткнення.

Лінгвістика тексту практично з часів свого виникнення розглядала положення про текст як засіб комунікації, оскільки її становлення відбувалося у переломний в парадигмальному плані період переходу від статики таксономії до динаміки, функціонування мови в дії. Дослідження тексту як комунікативного засобу стало одним із відомих напрямів лінгвістичної теорії тексту.

Основними точками перетину текстових і комунікативних досліджень у цьому напрямі є проблеми комунікативних властивостей і категорій тексту, його інтенціональності, стратегічності, ефективності, функціональних класів, а також прагматичної ситуації, яку він моделює.

Розв'язання цих проблем зумовило необхідність створення в лінгвістиці інтегративної теорії тексту і комунікації.

Загальнонауковою методологічною основою означеної теорії є функціональна методологія, що забезпечує дослідження діяльнішої діалогічної картини комунікативної ситуації, опосередкованої текстом. Функціональна методологія має такі дослідницькі принципи: діяльнісність, телеологічність, асиметрія системи і середовища, онтологічний дуалізм, детермінований психоменталізм, релятивний антропоцентризм.

Сьогодні одним із кардинальних завдань лінгвістики тексту є виявлення та опис категорій тексту [6]. Цьому питанню присвячено чимало праць, проте найбільш визначною серед них є книга І. Р. Гальперіна «Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження» [2]. Категорії тексту не збігаються з категоріями речення і виникають разом із текстом як системою вищого рангу. Вони характеризують відрізки більші за речення. Саме визначення «категорія тексту» не отримало ще однозначного термінологічного пояснення. З точки зору філософії як науки категорія — це надзвичайно широке поняття, в якому

відображаються найбільш загальні й істотні властивості, ознаки, зв'язки і відношення предметів, явищ об'єктивного світу.

Категорії тексту відображають найбільш загальні та суттєві ознаки тексту, що допомагають розкрити його онтологічні, гносеологічні й структурні ознаки. Опис і вивчення категорій тексту припускає як таксономічні (класифікаційні), так і квалітативні дослідження.

Дослідження категорій тексту є актуальним і передбачає виявлення особливостей текстової структури, організації мовних одиниць та зв'язків, які встановлюються між ними. У цьому разі лінгвістика тексту тісно стикається зі стилістичним аналізом, спрямованим не стільки на самі мовні факти, скільки на їх добір, організацію і сполучуваність. Одні вчені розглядають такі категорії, як зчеплення тексту, інформативність, ретроспективність тощо [7]. Дехто пропонує такі як: перед- і постінформація, розповідь про світ / переказ про світ, ініціальність / не ініціальність, а також художній час, прогресія / стагнація та ін. В їх основі лежать різні критерії: семантичні і структурні; прагматичні й функціональні; обов'язкові й факультативні: ознаки, що вирізняють текст як лінгвістичний об'єкт, і ознаки, що характеризують екстраполінгвістичну ситуацію його виникнення. Існують і такі ознаки, що не мають широкого розповсюдження, а саме: часто згадувані / рідко згадувані назви в комунікації, розрізнення точки зору мовця про якийсь вчинок і точки зору того, хто здійснив цей вчинок. Для побудови чіткої класифікації слід поєднувати принципово нову систему понять і методів, застосовану до зв'язного тексту, з поняттями і методами, раніше розробленими лінгвістичною науковою, і насамперед граматикою речення [7].

Категорії тексту можна розподілити на дві основні групи. Перша група — категорії, які являють собою ознаки структури тексту, а друга — особливості його змістової сторони. Перші називаються структурними, другі — змістовними, або концептуальними. Як взаємозумовлені категорії вони мають змістовну і формальну сторони. Змістовна притаманна тексту як лінгвістичному об'єкту і закладена в самій його структурі, формальна — характеризує процес відображення в тексті об'єктивної дійсності й здійснює зв'язок між текстом і цією дійсністю. До першої групи належать такі категорії, як зчеплення, інтеграція, прогресія і стагнація, до другої — образ автора, художній простір і час, інформативність, причинність, підтекст та ін [7].

Категорії тексту мають універсал! характер і проявляються у зв'язному тексті незалежно від його мови та типу. Єдність універсально-понятійного аспекту (наявність певного архетипу) поєднується з відмінностями в

конкретному мовному втіленні, оскільки воно визначається системою і нормою конкретної мови [4].

Ієрархія категорій тексту є нечіткою і не встановленою. Існує гіпотеза, що, незважаючи на відсутність повного ізоморфізму між двома світами — світом буденної мови і світом художньої мови, їх характеризують як подібності, так і відмінності. Тому сучасні семіотичні дослідження спрямовані саме на пошук подібностей і відмінностей між двома знаковими системами — первинною моделюючою системою (природна мова) і вторинною моделюючою системою (художня мова). Варто зазначити, що керуючись спільністю між цими системами, можна припустити, що антропоцентризм мови [1], проекуючи на художній текст, провідною категорією тексту робить образ автора. Суб'єкт, який має корелят в природній мові, творить образ автора як віддзеркалення.. Цим корелятом є локація — одна з основних функцій мови поряд з функцією номінації і предикації. Локація — це абстрактні відношення, що виникають навколо творця «Я» як центрального орієнтира, який підпорядковує собі категорії часу і простору [7].

Опис категорій тексту ставить перед дослідниками два основні завдання: 1) з'ясувати, які поняття передаються цими категоріями; 2) визначити, які засоби використовуються для їх вираження.

У межах цих завдань є актуальною розробка наступних питань.

1. Визначення засобів для визначення категорій тексту.
2. Встановлення ієрархії цих категорій.
3. Вироблення чітких критеріїв можливих класифікацій.
4. Вивчення плану змісту і плану вираження категорій тексту, характеру їх формування.
5. Систематизація та вивчення мовних і немовних засобів, закріплених за виразом «категорії тексту».
6. Визначення функцій (власних і невласних) мовних одиниць, що беруть участь у вираженні категорій тексту.
7. Визначення центральних і периферійних, експліцитних та імпліцитних засобів передачі категорій тексту [7].

Одним із найбільш складних і найменш розроблених питань, пов'язаних з категоріями тексту, є питання про те, як формується їх план вираження і які засоби закріплені за тією чи іншою категорією тексту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Под ред., с вступ. СП. И комет. Ю. С. Степанова. М., 1974.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования.- М.: Наука. 1981.
3. Кожевникова К. Об аспектах связности в тексте как целом // Синтаксис текста. – М.: Наука, 1979.
4. Краткий словарь терминов лингвистики текста/ Сост. Т. М. Николаева // Новое в зарубежной лингвистике, Вып. 8: Лингвистика текста. М., 1979.
5. Леонтьев А. А. Высказывание как предмет лингвистики, психолингвистики и теории коммуникации // Синтаксис текста / Отв. ред. Г.А. Золотова. М., 1988.
6. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації: підруч. / О. О. Селіванова. – Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
7. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр//Фердинанд де Соссюр. Труды по языкознанию. – М., 1977.

Сергесва О. С.

*кандидат педагогічних
наук, старший викладач
кафедри англійської
філології Гуманітарного
інституту Київського
університету імені
Бориса Грінченка*

ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК КЛЮЧ ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ У ЧАС ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

У сучасній політичній та економічній ситуації в Україні розвиток освіти дорослих (формальної, неформальної та інформальної) є життєво необхідним. *Формальна освіта дорослих* передбачає навчання у вищих навчальних закладах, *неформальна освіта дорослих* – навчання на курсах, у гуртках, у громадських об'єднаннях, *інформальна освіта дорослих* – самоосвіта, навчання через ЗМІ, навчання через спілкування, навчання через культурно-розважальні центри, навчання життєвим досвідом, навчання через розвиток